

диференціації та міжгрупова робота, коли кожна група має своє завдання щодо спільної мети [1, с. 388]. Описаний досвід використання технології роботи у малих групах поєднує риси обох різновидів технології: з одного боку, групи формувалися на засадах диференціації відповідно до віку та досвіду, з іншого, діяльність усіх груп координувалася у рамках спільного екологічного проекту “Дивосвіт”.

Організація екологічно зорієнтованої діяльності учнівської молоді на зазначених засадах виявилася досить результативною. Завдяки чіткому розподілу обов’язків у стислий термін було підготовлено низку пошукових звітів, з якими юні краєзнавці стали переможцями обласної експедиції “Пізнай свою країну” за напрямом “Ця планета не тільки для нас”, обласного конкурсу “Мій рідний край – моя земля” за напрямом “Практична природоохоронна робота і екологія”. Реальний внесок у спільні здобутки зробили і вихованці гуртка першого року навчання, досягнути чого за традиційної побудови навчально-виховного процесу було б проблематично. Значна кількість учнів долучилася до непрагматичної взаємодії з природою, причому школярі були не просто більш чи менш пасивними екскурсантами на екологічній стежині, а доклали власних зусиль до її розбудови та облаштування, сприяли її відвіданню іншими. Як засвідчило анкетування, саме власна активна позиція учнів особливо сприятливо позначилася на їхній культурі екологічної поведінки. Була розв’язана і проблема зміни поколінь школярів, відповідальних за екологічну стежину.

З огляду на вищезазначене, вважаємо за доцільне продовжити дослідження потенціалу використання технології роботи у малих групах для забезпечення екологічно доцільної взаємодії школярів із природними об’єктами у діяльності учнівських туристсько-краєзнавчих об’єднань. Перспективи подальшого наукового пошуку вбачаємо насамперед у апробації різних варіантів застосування технології роботи у малих групах для організації туристсько-краєзнавчої діяльності.

Список використаної літератури

1. Вербицький В. В. Технологізація навчально-виховного процесу сучасного позашкільного еколого-натуралістичного навчального закладу: метод. посібник /В. В. Вербицький. – К.: АБЕРС, 2010. – 112 с.
2. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / О. І. Пометун, Л. В. Пироженко; за ред. О. І. Пометун. – К.: А.С.К., 2004. – 192 с.
3. Селевко Г. К. Энциклопедия образовательных технологий: в 2 т. / Г. К. Селевко. – Т. 1. – М.: НИИ школьных технологий, 2006. – 816 с.
4. Сидельковский А. П. Человек и природа. Формирование отношений /А. П. Сидельковский // Человек и природа. Формирование отношений. – Ставрополь: Ставропольский гос. пед. ин-т, 1975. – С. 3–109.
5. Формування екологічної компетентності школярів: наук.-метод. посібник /Н. А. Пустовіт, О. Л. Пруцакова, Л. Д. Руденко, О. О. Колонькова – К.: Педагогічна думка, 2008. – 64 с.

Т. В. Кравченко,
м. Київ

БАТЬКІВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЩОДО ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У статті розглянуто сутність батьківської компетентності, розкрито зміст психолого-педагогічного супроводу з її формування як засобу підвищення ефективності професійного самовизначення дітей старшого шкільного віку.

Ключові слова: психолого-педагогічний супровід, професійне самовизначення старшокласників, батьківська компетентність.

Соціально-економічні трансформації, характерні для сучасного українського суспільства, зумовлюють суттєві зміни умов “соціальної ситуації”, відповідним чином позначаючись на образі професійного майбутнього старшокласників. Йдеться, зокрема, про зміни, що мають місце у сфері трудової діяльності, виробничих відносин, коли ринок праці вносить свої корективи у затребуваність робітничої сили, чітко регламентує так звану “моду” на професії, які мають попит у різних галузях соціального буття. Як наслідок, діти старшого шкільного віку нерідко опиняються не в тій соціальній ситуації розвитку, яка адекватно сприяла б формуванню у них особистісно спрямованої на професійний вибір мотивації. Причина цього полягає в тому, що сучасні учні не встигають за стрімкими змінами в соціумі й іноді виявляються невідповідними до самостійної професійної життєдіяльності.

Серед факторів, які справляють безпосередній вплив на професійне самовизначення старшокласників, важливе місце належить батьківській сім’ї. Саме сім’я є тим простором, де формується ставлення до праці, трудової діяльності. Водночас звернення до сучасних реалій засвідчує неоднозначність батьківської позиції щодо професійного майбутнього дитини. Часто батьки не погоджуються з вибором дитини, вважаючи її ще недостатньо дорослою. Правильному вибору професії нерідко заважають настановлення батьків, які прагнуть, щоб діти компенсували їхні власні недоліки в тій діяльності, в якій батьки через різні об’єктивні та суб’єктивні причини не змогли себе повністю проявити. Крім того, значна кількість батьків виявляється повністю безпорадною в складних ситуаціях, пов’язаних із професійним самовизначенням дитини, адже наявний у них досвід у сучасних умовах виявляється недостатнім.

У разі дотримання батьками пасивної позиції, відповідальність за професійний вибір повністю перекладається на дитину. Інші батьки вважають, що прояв самостійності, відповідальності та ініціативи у професійному виборі забезпечує його оптимальність. Негатив наведених типів батьківського ставлення полягає у неврахуванні того, що особистісний досвід старшокласника ще обмежений, уявлення про професійну діяльність неповні й часом недостатньо реалістичні. Унаслідок цього з’являються фахівці, не затребувані на ринку праці. Вони не тільки відчувають утруднення із працевлаштуванням, а й змушені звертатися до служби зайнятості, набувати іншої кваліфікації або йти працювати у сферу, що є далекою від отриманого ними фаху. Тому, перебуваючи в ситуації професійного вибору, залучаючись до процесу професійного самовизначення, дитина потребує підтримки з боку дорослих, насамперед батьків.

Але, як засвідчує практика, батьки також потребують педагогічної

підготовки з цих питань, кінцевим результатом якої має стати формування у них певного виду батьківської компетентності.

Узагальнення різних поглядів [1; 2; 3] на сутність батьківської компетентності дало змогу констатувати, що під цим поняттям маються на увазі:

- знання, уміння, навички і способи виконання виховної діяльності;
- інтегративна характеристика, яка визначає здатність розв'язувати проблеми і типові задачі, що виникають у реальних ситуаціях виховної діяльності, з використанням знань, досвіду, цінностей і схильностей;
- інтегральна особистісна характеристика, яка визначає готовність і здатність виконувати виховну функцію відповідно до прийнятих у соціумі в конкретний історичний момент норм, стандартів, вимог;
- здатність розуміти потреби дитини і створювати умови для їх комбінованого задоволення;
- здатність свідомо планувати освіту дитини та її входження в доросле життя відповідно до матеріального добробуту сім'ї, здібностей дитини та соціальної ситуації.

Отже, найчастіше в поняття батьківської компетентності дослідники вкладають уміння батьків розуміти дитину, планувати її освіту.

Проте людина, яка знає, як слід діяти, володіє необхідними вміннями, не завжди є компетентною у виконанні відповідної діяльності. Щоб належним чином виконувати виховну функцію, батьки повинні не тільки володіти певними знаннями і вміннями, а й розуміти самих себе як вихователів. Повною мірою це твердження стосується і батьківської компетентності щодо професійного самовизначення старшокласників. Тому більш прийнятним, на нашу думку, вважаємо визначення батьківської компетентності як здатності бачити і розуміти реальну ситуацію, в якій зростає і розвивається дитина, докладати зусиль для її професійної орієнтації у сприятливому напрямі на основі знання вікових особливостей, нахилів і здібностей, уміння застосовувати ефективні способи взаємодії з дитиною на засадах свого самопізнання і самозміни.

У структурі батьківської компетентності можна виокремити мотиваційний, когнітивний і діяльнісний компоненти.

Мотиваційний компонент передбачає наявність у батьків ціннісного ставлення до дитини, її виховання та професійного самовизначення, сформованої “дитиноцентристської” позиції, психолого-педагогічного настановлення на створення сприятливих умов для розвитку дитини, формування її здібностей до самореалізації та професійного самовизначення, творчої активності й прагнення до психолого-педагогічного вдосконалення.

Когнітивний компонент батьківської компетентності орієнтований на збагачення особистісного тезаурусу батьків знаннями індивідуальних особливостей своєї дитини, способів організації психологічно комфортної і конструктивної взаємодії з нею у процесі спільної діяльності; поглиблення обізнаності з власними індивідуальними особливостями.

Діяльнісний компонент передбачає володіння батьками вміннями

використовувати на практиці свої психолого-педагогічні знання, створювати в сім'ї психологічно комфортний мікроклімат; здатність оперативно знаходити нові рішення в нестандартних життєвих ситуаціях, створювати умови для ефективного професійного самовизначення дитини.

Усі три компоненти батьківської компетентності утворюють поєднання емоцій, почуттів, переконань і поведінкових проявів. Тобто взаємозв'язок компонентів між собою дуже міцний і вплив на один із них одразу позначається на інших. Якщо вести мову про батьківську компетентність, необхідно забезпечити розвиток усіх трьох її складових.

Водночас результати проведених нами досліджень дають підстави для висновку про недостатній рівень сформованості у значної кількості дорослих членів сімей батьківської компетентності, що утруднює підтримку ними професійного самовизначення своїх дітей. Це актуалізує необхідність запровадження психолого-педагогічного супроводу батьків, методологія якого передбачає реалізацію різноманітних практик у роботі з батьками.

Розроблена нами програма психолого-педагогічного супроводу формування батьківської компетентності щодо професійного самовизначення дітей старшого шкільного віку орієнтована на вирішення сукупності завдань, а саме:

1. Формування у батьків чіткого уявлення про роль сім'ї у професійному самовизначенні дитини.
2. Навчання батьків розуміти запити й особливості своєї дитини.
3. Формування у батьків розуміння професійного вибору дитини і вмінь надавати їй допомогу у виборі шляху отримання подальшої освіти з урахуванням ситуації на ринку праці.
4. Ознайомлення батьків із змістом профільного навчання в старшій школі.
5. Надання батькам допомоги у віднайденні шляхів ефективної взаємодії з дітьми у питаннях їхнього професійного самовизначення.

Програма спрямована на забезпечення діяльній позиції батьків, в основі якої – їхня самостійність і відповідальність за результати власної діяльності. Тобто, йдеться про зміщення однобічної активності педагога на самостійне навчання, відповідальність та активність батьків. Досягнення цього забезпечується використанням широкого кола різноманітних активних та інтерактивних методів, покладанням в основу психолого-педагогічного супроводу принципів, орієнтованих на розвиток особистості батьків як суб'єктів пізнання, самопізнання, саморозвитку. Реалізація програми дасть змогу вирішити характерну для сьогодення суперечність між бажанням батьків допомогти своїй дитині здійснити найбільш оптимальне професійне самовизначення та характерною для дорослих традиційною стереотипністю взаємодії з нею, що перешкоджає свідомому вибору старшокласником сфери майбутньої професійної діяльності.

Список використаної літератури

1. Никитина Л. А. Как воспитать здорового ребенка / Л. А. Никитина, Ж. С. Соколова, Л. А. Блудова. – М. : Знание, 1998. – 223 с.
2. Овчарова Р. В. Психологическое сопровождение родительства / Р. В. Овчарова. – М. : Изд-во Института Психотерапии, 2003. – 319 с.

З. Столяренко Л. Д. Педагогическая психология / Л. Д. Столяренко. – Ростов-н/Д : Фенікс, 2003. – 364 с.

*О. П. Липецький,
м. Київ*

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ В ГУРТКАХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ТА ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАПРЯМІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Статтю присвячено розкриттю аспектів реалізації компетентнісного підходу в гуртках науково-технічного та дослідницько-експериментального напрямів позашкільної освіти.

Ключові слова: базов компетентності, технічна творчість, науково-дослідницька діяльність учнів, колективна та індивідуальна робота учнів.

Оновлення сучасного суспільства ставить перед освітньою системою нові завдання щодо змісту і форм позашкільної освіти. Перехід до сучасних методів навчання з використанням компетентнісного підходу потребує оновлення змісту навчально-виховного процесу.

Домінуюча роль у навчально-виховному процесі позашкільного навчального закладу належить діяльнісному підходу, сутність якого полягає в реалізації на практиці здобутих учнями знань, сформованих умінь та навичок у конкретній життєвій ситуації. За такого підходу зміст навчально-виховного процесу розглядається як педагогічна модель соціального замовлення, в якій концентруються тенденції розвитку і становлення особистості з високим рівнем знань, умінь та практичних навичок. [4].

Узагальнюючим результатом організації навчально-виховного процесу на зазначених засадах є формування базових компетенцій у вихованців позашкільних навчальних закладів.

Практичну реалізацію компетентнісного підходу, формування компетентностей особистості у педагогіці розкрили в своїх працях зарубіжні учені Р. Бадер, Д. Мертенс, Б. Оскарсон, А. Шелтен, російські вчені В. Болотов, А. Вербицький, І. Зимняя, О. Лебедев, Н. Радіонова, А. Хуторський та інші. Складові реалізації компетентнісного підходу в освітньому процесі вивчали українські вчені І. Бех, Н. Бібік, Л. Ващенко, І. Єрмаков, О. Локшина, Л. Масол, О. Овчарук, Л. Паращенко, О. Пометун, О. Савченко та інші. У позашкільній освіті компетентнісний підхід розробляли російські та українські науковці О. Биковська, О. Беляєва, В. Вербицький, Л. Вотякова, А. Золотарьова, О. Лебедев, В. Мачуський, Г. Пустовіт.

У процесі навчання, саморозвитку та практичної діяльності вихованців, пов'язаної з вирішенням практичних наукових або проектно-технологічних задач, формуються відповідні типи наукового (дослідницького) та технічне мислення.

Серед базових компетентностей, що становлять основу реалізації компетентнісного підходу в позашкільній освіті науково-технічного та експериментально-дослідницького напрямів, ми вирізняємо такі компетентності: пізнавальну, яка забезпечує оволодіння знаннями і поняттями